

УДК 332.012.23

С. Я. Салига,
д.е.н., професор Класичного приватного університету
Я. В. Книси,
аспірантка Класичного приватного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

У статті вдосконалено методи визначення економічної ефективності функціонування господарської діяльності регіону, які базуються на відношенні показників результатів та витрат, відповідно до яких, запропоновано систему часткових і узагальнювальних показників.

In the article the methods of determination of economic efficiency are improved functioning of economic activity of region, that are based on the relation of indexes of results and charges in accordance with that, is offered system of partial and summarizing indexes.

Ключові слова: випуск, валовий регіональний продукт, чистий регіональний продукт, проміжне споживання, споживання основного капіталу, оплату праці найманих працівників, чистий прибуток

Вступ. Останніми роками теоретичні проблеми визначення ефективності суспільного виробництва стали знов першочерговими. Учені-економісти мають різні, протилежні погляди, хоча на сучасному етапі вже одержано позитивні результати в розробці методів оцінювання ефективності суспільного виробництва.

Загальноприйнято, що показник економічної ефективності – відношення ефекту до витрат, які зумовили цей ефект, або відношення ефекту до економічних ресурсів, використаних для його отримання. У першому варіанті результати (ефект) зіставляються зі споживними витратами (витратами цих ресурсів за визначений період часу), а в другому – із застосовуваними ресурсами (сукупністю витрат живої та упредметненої праці), які використовувалися у виробництві товарів і послуг за певний період [1, с. 22].

В. Медведєв, Л. Абалкін, О. Ожерельєв використовують для оцінювання економічної ефективності виробництва узагальнювальний показник, що розраховується за формулою:

$$E = \frac{V_{чн}}{B_{жс} + M + \gamma * \Phi}, \quad (1)$$

де $V_{чн}$ – чистий продукт;

$B_{ж}$ – витрати живої праці;

M – витрати уречевленої праці;

Φ – одноразові вкладення у виробничі фонди;

γ – коефіцієнт приведення до єдиної розмірності [4].

Але запропонований авторами показник має недоліки, а саме не зрозуміло, як визначити коефіцієнт приведення. Кожен застосований ресурс має різні одиниці виміру, і знаходження їх загальної суми за допомогою різноманітних коефіцієнтів перерахунку у вартісні одиниці є недостовірним. Ще виникає питання стосовно того, що являє собою витрати живої праці. Також слід відзначити відсутність встановленого нормативного значення, яке давало б змогу робити висновки про економічну ефективність виробництва.

Б. Плишевський пропонує проводити оцінювання економічної ефективності суспільного виробництва шляхом відношення національного доходу до кількості працівників [6]. У цьому випадку результатом виступає лише національний дохід, а витратами – кількість працівників. Із запропонованим співвідношенням можна посперечатися, оскільки не враховуються всі складові цих показників.

Зупинимось тепер на виробничих функціях, які характеризують залежність випуску товарів і послуг та факторів виробництва. Я. Тімберген запропонував модифіковану функцію Кобба – Дугласа, яка враховує вплив інтенсивних чинників. Виробнича функція Кобба – Дугласа набула такого вигляду:

$$X = A * K^{\alpha} * L^{\beta} * e^{\gamma t}, \quad (2)$$

де X – обсяг виробництва;

K – обсяг фондів, задіяних у виробництві;

L – кількість працівників;

A – коефіцієнт пропорційності;

$e^{\gamma t}$ – коефіцієнт сукупної ефективності, який показує зростання капіталу та праці під впливом науково-технічного прогресу;

α, β – коефіцієнт еластичності обсягу виробництва за обсягом фондів, задіяних у виробництві, та кількістю працівників.

Якщо $\alpha + \beta = 1$, то таку функцію називають виробничою функцією Кобба – Дугласа [5, с. 293-294].

Отже, теоретичні та практичні питання потребують подальшого дослідження. Це стосується виявлення виду результатів і витрат на рівні регіонального господарства, систематизації побудови часткових та узагальнювальних показників економічної ефективності, розрахунку порівняльної ефективності регіональної економіки.

Постановка завдання. Удосконалити методи визначення економічної ефективності функціонування господарської діяльності регіону на основі системного підходу.

Результати. За основу показника економічної ефективності регіональної економіки береться відношення результатів та витрат. Ми пропонуємо використовувати показники випуску товарів і послуг, валовий регіональний продукт, чистий регіональний продукт як результат, а показники проміжного споживання, споживання основного капіталу, оплату праці найманих працівників і чистий прибуток – як витрати. Оплата праці найманих працівників та чистий прибуток, які власне в сумі дають чисту додану вартість віднесемо до витрат живої праці, а проміжне споживання та споживання основного капіталу – до витрат упредметненої праці. Сума витрат живої та упредметненої праці являє собою сукупні витрати, які поділяються на дві форми: бухгалтерські та економічні (табл. 1).

Таблиця 1. Показники витрат регіональної економіки

Показники	Формула	Розшифровка
Витрати живої праці (чиста додана вартість)	$B_{ж} = B_{zn} + П_{ч}$	Оплата праці найманих працівників плюс чистий прибуток
Витрати упредметненої праці	$B_{уп} = B_{п} + B_{о}$	Проміжне споживання плюс споживання основного капіталу
Витрати живої та упредметненої праці:		
валова додана вартість	$B_{вдв} = B_{о} + B_{чдв}$	Споживання основного капіталу плюс чиста додана вартість
бухгалтерські витрати	$B_{б} = B_{zn} + B_{п} + B_{о}$	Оплата праці найманих працівників плюс проміжне споживання плюс споживання основного капіталу
економічні витрати	$B_{е} = B_{б} + П_{ч}$	Бухгалтерські витрати плюс чистий прибуток

В економіці економічні витрати пов'язані з відмовою від альтернативного виробництва продукції. Тобто економічні витрати ресурсу, який використовується у виробництві, дорівнюють його вартості при найкращому варіанті. Отже, можна сказати, що економічні витрати – це виплати, які фірма зобов'язана зробити, або ті доходи, які фірма зобов'язується забезпечити постачальнику ресурсів для того, щоб не використовувати їх в альтернативному виробництві [2, с.477- 478].

У табл. 2 ми пропонуємо систему показників загальної економічної ефективності, яка базується на відношенні результатів до витрат регіональної економіки.

Таблиця 2. Система показників загальної економічної ефективності регіональної економіки

Показники	Випуск (V)	Валовий регіональний продукт (Vврп)	Чистий регіональний продукт (Vчрп)
Витрати живої праці (чиста додана вартість):	$\frac{V}{B_{чдв}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{чдв}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{чдв}}$
- оплата праці найманих працівників	$\frac{V}{B_{zn}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{zn}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{zn}}$
- чистий прибуток	$\frac{V}{П_{ч}}$	$\frac{V_{чрп}}{П_{ч}}$	$\frac{V_{чрп}}{П_{ч}}$
Витрати упредметненої праці:			
- проміжне споживання	$\frac{V}{B_{п}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{п}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{п}}$
- споживання основного капіталу	$\frac{V}{B_{о}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{о}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{о}}$
Витрати живої та упредметненої праці:			
- валова додана вартість	$\frac{V}{B_{вдв}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{вдв}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{вдв}}$
- бухгалтерські витрати	$\frac{V}{B_{б}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{б}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{б}}$
- економічні витрати	$\frac{V}{B_{е}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{е}}$	$\frac{V_{чрп}}{B_{е}}$

Ці показники пропонуємо вважати частковими. Відношення кожної складової результату до витрат, а саме: випуску товарів і послуг, валового регіонального продукту до витрат живої праці (оплати праці найманих працівників, чистого прибутку), до витрат упредметненої праці (проміжного споживання, споживання основного капіталу) характеризують віддачу складових цих витрат.

Узагальнювальні показники економічної ефективності витрат регіональної економіки отримуємо шляхом ділення кожного елемента результату на суму витрат живої та упредметненої праці. Для того, щоб оцінювати, порівнювати та аналізувати показники економічної ефективності регіональної економіки, необхідні нормативні значення, які на сьогодні відсутні. Тому існує потреба в затвердженні нормативів Міністерством економіки України.

На сучасному етапі при виборі з декількох варіантів необхідно спиратися на дві умови:

- вибрати найкращий показник економічної ефективності функціонування економіки регіону;
- індекс результатів повинен перевищувати індекс витрат регіону.

Висновки

1. Пропонуємо використовувати показники випуску товарів і послуг, валовий регіональний продукт, чистий регіональний продукт як результат, а показники проміжного споживання, споживання основного капіталу, оплату праці найманих працівників і чистий прибуток – як витрати. Оплата праці найманих працівників та чистий прибуток віднесемо до витрат живої праці, а проміжне споживання та споживання основного капіталу – до витрат упредметненої праці.

2. Пропонуємо систему показників загальної економічної ефективності регіональної економіки, яка базується на відношенні результатів до витрат регіональної економіки. Для того, щоб оцінювати, порівнювати та аналізувати показники економічної ефективності регіональної економіки, необхідні нормативні значення, які на сьогодні відсутні. Тому існує потреба в затвердженні нормативів Міністерством економіки України.

Список використаних джерел

1. Воронін О.О. Визначення виду функціональної залежності між ефективністю виробництва і його чинниками / О.О. Воронін // Економічна теорія. – 2007. – № 3. –

С. 21–34.

2. Макконелл К.Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика : пер. с 14-го англ. изд. / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 972 с.

3. Мамалуй О.О. Основи економічної теорії [Електронний ресурс] / О.О. Мамалуй. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/00000000/politeconomiya/osnovi_ekonomichnoyi_teoriyi_mamaluy_00.

4. Политическая экономия / В.А. Медведев, Л.И. Абалкин, О.И. Ожерельев и др. – М. : Полиздат, 1990. – 735 с.

5. Школа І.М. Трансформаційні процеси економіки України в регіональному вимірі : [монографія] / за ред. проф. І.М. Школи. – Чернівці : Книги – ХХ, 2004. – 360 с.

6. Эффективность общественного производства: критерии, методы расчета, показатели / под ред. Б.П. Плышевского. – М. : Экономика, 1976. – 215 с.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"